

Śliwicka, Anna / Kwiatkowska, Danuta

Materiały do słownika ludzi zasłużonych dla Pruszkowa

Przegląd Pruszkowski nr 1, 70-76

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CZESŁAW ZBYSZYŃSKI

Nauczyciel warszawskiego gimnazjum, przez wiele lat pisał w pruszkowskiej prasie. Artykuły podpisywał swoim nazwiskiem, lub skrótem „cze-ski”. Tematy: „Atak kapitału angielskiego na Polskę”, „Higiena osiedli podwarszawskich”, „Rola inteligencji na prowincji”. „O regulowaniu cen w małych miasteczkach”. „O zaniedbaniu domów mieszkalnych” itp.

Nie znam dalszych losów Czesława Zbyszyńskiego.

Obowiązująca w okresie międzywojennym ustawa prasowa przewidywała stanowisko „redaktora odpowiedzialnego” — który przed sądem, odpowiadał za treść wszystkich drukowanych w tym piśmie artykułów.

Redaktorzy odpowiedzialni „Głosu Pruszkowa”

Aleksander Polkowski, urzędnik, członek „Odrodzenia”,
Henryk Roszkowski, urzędnik, członek „Odrodzenia”,
Jan Kałkusiński, pracownik drukarni „Znicz”,
Józef Wiśniewski, pracownik administracji „Głosu Pruszkowa”, zajmował się kolportażem,
Jan Karasiński — składacz, pracownik drukarni „Znicz”, w administracji „Głosu Pruszkowa” zajmował się inkasem prenumeraty.

H.K.

MATERIAŁY DO SŁOWNIKA LUDZI ZASŁUŻONYCH DLA PRUSZKOWA

Zgodnie z naszą zapowiedzią rozpoczynamy od niniejszego zeszytu „Przeglądu Pruszkowskiego” publikowanie materiałów do słownika biograficznego ludzi zasłużonych dla Pruszkowa. W związku z tym zwracamy się z gorącą prośbą do zakładów pracy, organizacji społecznych, urzędów i instytucji oraz do pojedynczych mieszkańców o nadsyłanie na nasz adres uwag, opinii o zamieszczonych sylwetkach. Jednocześnie prosimy o materiały do następnych osób, godnych utrwalenia w słowniku dla współczesnych i potomnych.

JAN GILEWICZ
(1904—1983) — nauczyciel

11 lipca 1983 r. zmarł tragicznie w wieku 79 lat JAN GILEWICZ, wieloletni dyrektor Liceum Ogólnokształcącego im. Tomasza Zana w Pruszkowie (zamieszkały ostatnio w Legionowie). Funkcję tę pełnił od 1950 r. do 1972 r. Zresztą przez całe życie zawodowe związany był ze szkolnictwem — czyli przez 45 lat. Po ukończeniu w 1927 r. Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Siedlcach, w tymże roku podjął pracę w szkole powszechnej w Gołębku, w powiecie siedleckim — blisko swoich rodzinnych stron. W latach 1932—1945 pełnił funkcję kierownika szkoły podstawowej w Wojnowie (powiat siedlecki). Tam też prowadził tajne nauczanie podczas okupacji hitlerowskiej. Wcześniej, w 1935—1939 studiował w Instytucie Pedagogicznym ZNP. W 1945 r. przeniósł się do Siedlec, gdzie został kierownikiem jednej ze szkół podstawowych. A od 1948 do 1950 r. pełnił obowiązki dyrektora Liceum Ogólnokształcącego w Siedlcach.

W 1950 r. zamieszkał w Pruszkowie i tu powierzono mu zaszczytne zadanie kierowania Liceum im. Tomasza Zana, legitymującym się już wtedy 30-letnią tradycją. Warto przypomnieć, że liceum to w okresie międzywojennym cieszyło się opinią jednego z lepszych w województwie warszawskim (łącznie z Warszawą). Zadanie było więc trudne. W latach 50-tych (a i w 60-tych również) pomocą służyli dyrektorowi znakomici, doświadczeni pedagodzy, wśród których wymienić tu wypada Stanisławę Ostrowską, Stefanię Niklewską i Marię Anterszlak (które uczniowie żartobliwie nazywali „triumwiratem”). Ich to cenne uwagi, a przede wszystkim postawa, pozwoliły w pierwszych latach na prowadzenie szkoły bez większych wstrząsów. Troską dyrektora i grona nauczycielskiego było utrzymanie wysokiego poziomu nauczania. Noblesse oblige!

Jan Gilewicz dał się poznać jako zapobiegliwy gospodarz, dbający i o to, aby warunki nauczania nie odbiegały za daleko od jego poziomu, choć to było bardzo trudne. Pamiętajmy, że budynek przy ul. Daszyńskiego to dawna bursa, adaptowana w latach 20-tych na potrzeby liceum, a więc wiele tu było prowizorki, ciągle czegoś brakowało, a przede wszystkim było ciasno. Tak więc w latach 50-tych i 60-tych dobudowano 3 piętro, podłączono do sieci miejskiej centralne ogrzewanie, tzw. pyłochłon zastąpiono klepką, zbudowano parkan wokół szkoły. To tylko niektóre, najważniejsze prace, które przeprowadzono z inicjatywy Jana Gilewicza. I to są i pozostaną widoczne ślady Jego obecności w tej szkole. Inne, te niewidoczne, pozostały w sercach Jego uczniów. Kiedy ostatnio Go widzie-

liśmy na Zjeździe z okazji 60-lecia Szkoły, cieszył się nie tylko samą uroczystością, ale też i faktem kontynuowania przez obecnego dyr. Stefana Gierwatowskiego prac renowacyjnych, podjętych przez Niego — właśnie wtedy trwał remont generalny budynku (szczęśliwie już zakończony).

Aby obraz człowieka był pełny, należy go uzupełnić pracą społeczną Jana Gilewicza. Jako członek ZNP brał udział w pracach Zarządu Ogniska i Oddziału Powiatowego ZNP w Pruszkowie. W latach 50-tych i 60-tych był prezesem Zarządu Oddziału Powiatowego ZNP w Pruszkowie. W czasie okupacji działał w ruchu spółdzielczym, jako członek Rady Okręgowej „Społem” w Siedlcach. Po wojnie, po wstąpieniu w 1948 r. do PZPR, prowadził — jako kierownik sekcji spółdzielczej — szkolenia partyjne w tym zakresie. Był również radnym w MRN w Pruszkowie, także członkiem prezydium MRN oraz przewodniczącym Komisji Oświaty i Kultury MRN.

Za pracę zawodową i społeczną został odznaczony m.in. Złotą Odznaką ZNP, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (za tajne nauczanie) Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

I tak wypadło pożegnać jeszcze jednego z naszych pedagogów. A jest Ich coraz więcej po tamtej stronie. (D.K.).

STEFFEN EDWARD-GUSTAW — ojciec (1876—1945) lekarz-psychiatra

Urodził się w Choroszczy pod Białymstokiem. Gimnazjum ukończył w Kielcach Wydział Lekarski w 1900 roku w Moskwie. W Pruszkowie osiedlił się w 1903 roku, obejmując stanowisko asystenta-lekarza w Szpitalu w Tworkach. W latach 1905—1906 wraz z 3 współnikami wybudował i zorganizował prywatny zakład lecznicy WRZESIN dla nerwowo i psychicznie chorych, którego został kierownikiem (obecny szpital chirurgiczno-położniczy Pruszkowa). W latach przed I-szą wojną światową brał czynny udział w rozwijającym się życiu kulturalnym i ruchu spółdzielczym Pruszkowa. W okresie wojny, w 1917 r. ewakuowany wraz ze Szpitalem Tworki w głąb Rosji (wywieziono chorych, personel i urządzenia szpitalne). W pierwszym okresie tej wojny pracował S. jako lekarz w Czerwonym Krzyżu, ale najświetniejszy okres życia S. przypada na lata po pierwszej wojnie światowej. Powróciwszy do Pruszkowa w 1921 roku pracuje w rozwijającej się Kasie Chorych, gdzie zyskuje jak najlepszą opinię pruszkowiaków. Ci, którzy go pamiętają wspominają, iż był znakomitym leka-

rzem, opiekunem chorych, których nieraz wspomagał finansowo z własnej kieszeni: typ d-ra Judyma Pruszkowa. Był radnym miasta i przewodniczącym PCK. Z ramienia PCK organizuje w pierwszych dniach wojny 1939 roku szpital dla rannych. W latach następnych wojny pracuje w Tworkach, a w okresie 1943—45 pełni funkcję dyrektora-lekarza Tworek (naczelnym dyrektorem jest wówczas Niemiec). Zmarł w roku 1945 pochowany na cmentarzu szpitalnym. (AŚ)

STEFFEN EDWARD — syn
lekarz chorób wewnętrznych

Urodzony w roku 1901 w Kałuszynie, pow. Mińsk Maz. Gimnazjum filologiczne ukończył w Warszawie, medycynę studiował na Wydziale Lekarskim UW. Dyplom otrzymał w roku 1926. Specjalizację w chorobach wewnętrznych odbywał w latach 1926—36 u prof. Anastazego Landaua w Szpitalu Wolskim w Warszawie. Pracował w ambulatorium Kasy Chorych w Pruszkowie, w roku 1937 powstała na terenie miasta pierwsza poradnia przeciwgruźlicza, którą S. kierował. Staraniem S. Tow. Przeciwgruźlicze wyposażyło Poradnię, przydzielając pierwszy w dziejach Pruszkowa aparat roentgenowski. Zmobilizowany w pierwszych dniach wojny 1939 roku przebywał S. najpierw w Stanisławowie gdzie kierował szpitalem Zakaźnym, następnie w Cumanii na Wołyniu, tam prowadził Szpital Rejonowy. Od marca 1942 roku po powrocie do Pruszkowa obejmuje ordynaturę oddziału zakaźno-wewnętrznego tutejszego szpitala powiatowego, potem miejskiego (tz. szpital na ul. Pięknej). Przez ten właśnie szpital, w czasie powstania warszawskiego, przeszło wielu warszawiaków z obozu pruszkowskiego: znaczna część tych ludzi byli to rzekomo chorzy zakaźnie, którzy tą drogą wychodzili na wolność. W roku 1950 S. zostaje powołany na stanowisko wojewódzkiego specjalisty w chorobach wewnętrznych. Wyszkolił duży zastęp młodych lekarzy, jest autorem wielu prac naukowych drukowanych w piśmiennictwie lekarskim, dwóch prac monograficznych. W latach 1965—1971 kierował oddziałem wewnętrznym „Lecznicy ministerstwa zdrowia w Warszawie” (tz. lecznicy rządowej na ul. E. Plater). W roku 1971 przeszedł na emeryturę, nie przestając pracować: w charakterze konsultanta Szpitala w Tworkach i specjalisty chorób wewnętrznych w lekarskiej spółdzielni miasta.

Mieszka w Pruszkowie, ul. Stawowa 5. (A.S.)

KACZANOWSKI FELIKS
(1904—1976) lekarz psychiatra

Urodzony w Krakowie. Studia medyczne ukończył w Warszawie, na Wydziale Lekarskim UW w roku 1931. Jako student należał do polskiej lewicy socjalistycznej. W roku 1932 podejmuje pracę w szpitalu w Tworkach, początkowo jako lekarz-asystent, od roku 1937 jako ordynator. Po wyzwoleniu w roku 1945 zostaje mianowany dyrektorem naczelnym Tworek. Pełni tę funkcję do roku 1976, nieprzerwanie przez 44 lata. Lata przedwojennej działalności sugerowały, iż stanie się on znakomitym lekarzem-naukowcem, jednakże wybuch wojny i lata powojenne spowodowały w życiu dr Kaczanowskiego zwrot: stał się ogólnie znanym lekarzem-praktykiem i społecznikiem. W okresie wojny 1939—45 gdy wiele polskich (zresztą i niemieckich) szpitali psychiatrycznych zniszczono, mordując chorych, energii i dyplomacji K. zawdzięczają Tworki ocalenie. Szpital funkcjonuje przez cały okres okupacji pod zarządem niemieckim ale jest jednocześnie azylem dla wielu ukrywających się Polaków i Żydów. K. działa również czynnie w AK jako lekarz, szkoli personel medyczny i sanitarny akowców. Jedną z najpiękniejszych kart w działalności K. jest okres po powstaniu warszawskim: wraz z personelem polskim Tworek organizuje ucieczki ludzi z tzw. obozu pruszkowskiego, zorganizowanego przez Niemców na terenie Zakładów Kolejowych. Wielu znanych polskich intelektualistów (m. innymi prof. Wł. Tatarkiewicz) zawdzięcza tej akcji swoje życie. Po wyzwoleniu, mianowany dyrektorem Tworek, odbudowuje i rozbudowuje K. Szpital, działa jednocześnie czynnie nad reaktywowaniem polskiej psychiatrii, pełniąc tę funkcję z ramienia ministerstwa zdrowia. W Szpitalu zostaje zorganizowana Klinika Psychiatryczna AM warszawskiej, Instytut Psychoneurologiczny, Polskie Towarzystwo Psychiatryczne. Z ramienia Polskiego Czerwonego Krzyża zajmuje się K. organizowaniem repatriacji Polaków, rozproszonych przez wojnę po świecie, tak cywilnych jak i wojskowych. Od lat pięćdziesiątych zaczyna się również kariera K. jako biegłego sądowego. Staje się w tej dziedzinie najbardziej znanym ekspertem, znakomitym praktykiem, występującym w najgłośniejszych procesach sądowych polskich. Wiele też czasu, sił i namiętności poświęcił K. jeszcze jednej swojej pasji: propagowaniu i krzewieniu kultury laickiej: jest organizatorem i członkiem tych towarzystw.

Zdjęty ze stanowiska dyrektora Tworek w marcu 1976 roku, pracował K. jeszcze kilka miesięcy w Szpitalu, jako biegły sądowy. Zmarł nagle 7.09.1976 roku. Pochowany na cmentarzu Szpitalnym w Tworkach.

Jest odznaczony: Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy II Klasy i innymi. (A.S.)

ŁUNIEWSKI WITOLD ALEKSANDER ROBERT
(1881—1943) lekarz psychiatra

Urodził się w Warce pod Sieradzem. Studia medyczne ukończył na Wydziale Lekarskim w Warszawie, pogłębiał wiedzę za granicami kraju, u największych autorytetów psychiatrii światowej, między innymi u E. Bleulera i E. Kreapelina. Ł. jest jednym z najznakomitszych psychiatrów polskich, autorem książek o tematyce psychiatrycznej aktualnych do dziś, tłumaczem literatury medycznej, wzorem wszechstronnego lekarza humanisty i pedagoga. Ł. był już znaną postacią w naukowym świecie lekarskim gdy w roku 1919 został mianowany naczelnym dyrektorem zniszczonego wojną światową Szpitala w Tworkach. Przez dwadzieścia lat pracy w Tworkach odbudował Szpital i podniósł jego rangę do jednego z największych i najlepiej zorganizowanych tego typu placówek w Polsce międzywojennej. Był znakomitym organizatorem, dbał nie tylko o kadry medyczne, ale o wszystkich pracowników, troszcząc się o ich zabezpieczenie socjalne. Zapoczątkował bazę materialną szpitala, co do dziś dnia jest mocną stroną tej placówki (mieszkania, żłobki, przedszkola). Przez swą pozycję naukową wciągnął Szpital w główny nurt medycznego życia kraju, ordynatorzy i lekarze dyrektora Ł. odbywali studia poza granicami kraju w najlepszych europejskich placówkach. Jednocześnie Ł. dbał bardzo aby lekarze brali czynny udział w życiu społecznym Pruszkową (np. na jego wniosek wprowadzono na terenie miasta prohibicję, zorganizowano straż pożarną). Po wybuchu II-giej wojny światowej, w roku 1939, dyrektor Ł. zostaje zdjęty ze stanowiska naczelnego dyrektora Tworek, w początkach roku 1940. Załamany sytuacją pracuje jako lekarz, choruje. Zmarł na początku 1943 roku, pochowany na cmentarzu przyszpitalnym.

(A.S.)

MAZURKIEWICZ MIECZYSLAW

Urodzony w 1920 roku, pod Kielcami, w miasteczku Sienno (obecnie woj. radomskie). Wybuch wojny w 1939 roku przerwał M. studia w technicznej szkole im. Wawelberga w Warszawie. Wraz z warszawską fabryką amunicji nr 1 zostaje

ewakuowany do Kośnika pod Kamieńcem Podolskim. Po kapitulacji w 1940 roku wraca na krótko do Warszawy i tu zaczyna konspiracyjną pracę w Związku Walki Zbrojnej (potem AK). Powróciwszy w rodzinne kieleckie strony, kontynuuje podziemną walkę zbrojną z okupantem, w słynnej brygadzie AL Świt; za udział w bitwie pod Gruszką k/Łopusznej teje brygady, w roku 1975 otrzymuje M. Krzyż Vrtuti Militari. Po wyzwoleniu M. pracował krótko w Radomiu, w Urzędzie Melioracyjnym, potem w spółdzielczości. W roku 1948 ukończył roczny kurs NIK-u i jako inspektor teje instytucji pracował do roku 1950. Od roku 1945 należał do Stronnictwa Ludowego, od 1955 roku członek PZPR.

W lipcu 1952 r. M. zostaje mianowany zastępcą do spraw administracyjnych dyrektora Kaczanowskiego w Szpitalu w Tworkach. Jako wicedyrektor Tworek zaczyna M. swój drugi ważny etap życia: rozbudowywuje i organizuje Szpital tworząc jego nowoczesne zaplecze techniczne i socjalne. Szpital staje się wówczas wielkim szpitalem psychiatrycznym, posiada liczne fillie w szeregu warszawskich miejscowościach. Staje się również przez to wielkim zakładem pracy dla mieszkańców Pruszkowa. Z inicjatywy M. powstaje kolonia mieszkań dla pracowników (tz. bloki w Malichach k/Tworek). Od roku 1952 M. jest radnym miasta Pruszkowa, jednym z najczynniejszych. Przy jego współdziale i inspiracji powstaje wielki plan rozbudowy miasta, przede wszystkim budownictwa mieszkaniowego, potem wiele obiektów użyteczności publicznej i gospodarczej (np. drogi asfaltowe, stawy rybne, kanalizacja, Dom Pedagoga, kąpielisko miejskie i inne). Był M. przewodniczącym Komisji Finansów, Budżetu i Planu, następnie Komisji Zdrowia Rady Narodowej. Jako ekspert od budownictwa szpitalnego, z ramienia Ministerstwa Zdrowia brał udział M. w organizacji i budowie szpitali w innych województwach np. w Gorzowie Wielkopl., w Branicach, w Garwolinie, Jarosławiu i innych. M. działał czynnie w Związku Zawodowym Pracowników Służby Zdrowia. Prezes pruszkowskiego koła ZBoWiD-u od roku 1977 i członek-założyciel Pruszkowskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego. Od roku 1982 na emeryturze zamieszkuje w Malichach k/Tworek, ul. Lotników 11: radny miasta do chwili obecnej. (A.S.).